

Mâlvâ'daki bu karışıklıktan faydalananı düşünen Gucerât Sultanı Ahmed, Gûrî hânedarından Şehzade Mes'ûd Han'ı desteklemek gerekçesiyle 1438'de Mâlvâ topraklarına girdi. Diğer taraftan Mes'ûd'un amcası Ömer Han Çanderi'de isyan etti. Ömer Han'a yardım için kalabalık bir Gucerât ordusu Çanderi'ye hareket edince Mahmud'un durumu iyice zorlaştı. Ancak bu sırada Gucerât ordusunda çıkan bir salgın hastalık yüzünden geri çekilen ordunun desteksiz bıraktığı Ömer Han Mahmud tarafından öldürüldü. Çanderi'ye tekrar hâkim olan Mahmud, burada iken Gevâliyâr racasının saldırısına uğrayan Şehr-i Nau Valisi Bahar Han'ın talebi üzerine racayı durdurdu. Bunun üzerine Bahar Han Mahmud'un hâkimiyetini tanıyarak Mâlvâ'ya tâbi oldu. Mahmud Han daha sonra bölgesinde kendisine karşı direnen Hindu racalarını itaat altına almak için harekâta başladı ve 1441-1442'de Kandva, Hora, Hirki, Herla, Sarguca, Ratân-pûr ve Raipûr racalarına üstünlüğünü kabul ettirdi. Ardından Delhi ulemâsı ve eşrafından aldığı davet üzerine Sultan Muhammed Şah Seyyid'e karşı bir sefer düzenlediyse de başarılı olmadı (1442).

Mahmud Han'ın diğer müslüman hânedanlarla ilişkileri dostça değildi. 854'te (1450) Gucerât topraklarına saldırdı ve uzun süren mücadelelerin ardından Gucerât Sultanlığı ile kalıcı bir barış sağlandı. Aynı şekilde Jaunpûr Şarkî Sultanlığı ile de Mâlvâ'ya bağlı Kalpi üzerinde başlayan kavga savaşlara sebep oldu. Mahmud, Şarkî Sultanlığı'ndan Kalpi'yi kurtardığı gibi Mohoba, Rath ve Erç vilâyetlerini de almayı başardı. 861'de (1457) Dekken'e doğru genişlemek için Behmenî Sultanlığı topraklarına hücum etti. Ancak güçlü bir savunmayla karşılaşınca başarılı olamayacağını anlayıp geri çekildi. Sekiz yıl sonra tekrar Dekken'e girip Behmenî ordusunu mağlûp etmesine rağmen bu defa Gucerât Sultanı Mahmud Begerhâ'nın müdahale etmesi üzerine geri dönmek zorunda kaldı. 865'te (1461) yeniden Dekken topraklarına hücum ederek Devletâbâd şehrine hâkim olduysa da yardıma gelen güçlü Gucerât ordusu Mahmud'u yine geri çekilmeye zorladı. Şeyh Ziyâeddin Beyâbânî'nin ara buluculuğu ile iki sultanlık arasında barış imzalandı.

Mâlvâ'nın iç işlerine karışmakla itham ettiği Mevar Racalığı'na da saldıran Mah-

mud 1442'de Mevar topraklarını işgal etti ve Maçinderpûr Kalesi'ni ele geçirdi, ancak asıl hedefi olan Çitor'u uzun bir kuşatmaya rağmen zaptedemedi. 1444 ve 1446'da tekrar Mevar topraklarına yönelen Mahmud sadece Gagraun ve Harauti'yi fethedebildi. Ertesi yıl Gevâliyâr'a hücum ettiyse de başarılı olamadı. 859'da (1455) müslüman halkın talebi üzerine Ecmir'i işgal etti. Hemen ardından Mevar'a yönelerek eskiden beri ele geçirmek istediği Mandalgarh şehrini on ay süren bir kuşatmadan sonra aldı. Fakat yıllarca süren çabasına rağmen Çitor'a hâkim olamadı. 870'te (1466) Kahire'deki Abbâsî halifesinden kendisinin bağımsız bir sultan olduğuna dair hil'at ve menşur aldı. Bu dönemde Orta Asya hanlıklarıyla iyi ilişkiler kurularak karşılıklı elçiler gönderildi.

Otuz üç yıllık saltanatının büyük kısmını savaş meydanlarında geçiren Mahmud, 19 Zilkade 873'te (31 Mayıs 1469) Raca Kiçivara'ya karşı düzenlediği bir seferde öldürüldü. Zamanında basılan sikkelerde "es-sultanü'l-a'zam ale'd-dünyâ ve'd-dîn Halci Ebû'l-Muzaffer Mahmûd Şah halledillâhu hilâfete-hû" ve "İskenderü's-sânî yeminü'l-hilâfe nâsırı emîri'l-mü'minîn" gibi unvanlar yer almaktadır. *Me'âşir-i Mahmûd Şâhî*'de onunla ilgili, "Saltanatı Cernşîd, adalette Enûşîrvân ve cömertlikte Hâtîm gibiydi" kaydı vardır.

Uzak görüşlü bir hükümdar olduğu belirtilen Mahmud, Hindu racalarıyla olan çatışmaları sırasında işgal ettiği bazı yerlerde birkaç Hindu mâbedini camiye çevirmesi sebebiyle din anlayışında baskıcı olmakla itham edilmiştir. Ancak kaynaklar, onun genelde gayri müslimlerin inançlarına müdahale etmediğini ve yönetimin yüksek kademelerinde Hindu memurlara da görev verdiğini bildirmektedir. Ayrıca Jain dinine ait bir kutsal metni istinsah ettirdiği de bilinmektedir. Firşte, Mahmud'un saltanatı döneminde Hindu-müslüman ilişkilerinin gergin olmadığını yazmaktadır. Mahmud Han şifâhâneler, hastahaneler ve medreseler inşa ettirmiş, ulemâ ve tüccarları daima gözetmiştir. Seferleri sırasında ekin tarlalarının korunması konusunda özellikle titiz davrandığı rivayet edilmektedir. Bu arada mimariye de önem vermiş, Mustafâbâd şehrini kurdurmuş, Mâlvâ'nın pek çok yerinde yaptırdığı kalelerin yanı sıra Mandû'da da bir saray ve bir cami inşa ettirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdullah Muhammed b. Ömer el-Âsafî Uluğ-hânî, *Zaferû'l-vâlih bi-Muzaffer ve âlih* (nşr. D. Ross), London 1910, I, 50-60; Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, Ankara 1947, s. 387-391; U. N. Day, *Medieval Malwa: A Political and Cultural History: 1401-1562*, Delhi 1965, bk. İndeks; Ali b. Mahmûd el-Kirmânî, *Me'âşir-i Mahmûd Şâhî* (nşr. Nûrû'l-Hasan), Delhi 1968; Ahmad Alawi, *Şâhân-ı Mâlvâ*, Lucknow, ts.; H. N. Wright, "The Coinage of the Sultans of Malwa", *Numismatic Cronicles*, XI, London 1931, s. 291-312; XXII (1932), s. 13-16; A. Halim, "Some Minor Dynasties of Northern India During 15th Century", *Journal of Indian History*, XXVI, Trivandrum 1948, s. 223-248; A. H. Nizami, "Muhammadabad Kalpi and its Historical Background", *IC*, XXVII (1953), s. 149-155; Mohibbul Hasan, "Mahmûd", *EP* (İng.), VI, 52-54.

NAIMURRAHMAN FAROOQI

MAHMUD I

(محمود)

Ebû'l-Feth Nâsirüddîn Mahmûd

Şâh Begerhâ

(ö. 917/1511)

Gucerât sultanı

(1459-1511).

Gucerât Sultanı II. Gıyâseddin Muhammed'in ikinci oğludur. II. Gıyâseddin'in büyük oğlu II. Kutbüddin Ahmed Şah'tan sonra tahta geçen amcası Dâvud Şah ulemâ ve eşrafın güvenini kazanamayınca birkaç gün içinde tahttan indirilmiş, yerine on üç yaşındaki küçük oğlu Ebû'l-Feth Nâsirüddin Mahmud Şah unvanı ile tahta geçirilmiştir (1 Şâban 863 / 3 Haziran 1459). Mahmud Şah, Girnâr ve Çampânîr kalelerini (gerh) fethettiği için Sultan Mahmud Begerhâ (Begarâ) olarak da bilinir.

Tahta geçtiği ilk zamanlardan itibaren etrafındaki güçlü rakipleriyle mücadeleye başlayan Sultan Mahmud, 866'da (1462) Dekkenli Nizam Şah Behmenî'ye Mâlvâ Sultanı I. Mahmud Halacî'ye karşı mücadelesinde yardımcı oldu. Bir yıl sonra Gucerât bölgesi deniz ticaretinde büyük sıkıntılar çıkaran Dun racasını yenerek saf dışı bıraktı. 870'te (1466) Yadava ve Girnâr üzerine yürüdü. Girnâr hâkimi Rao Mandlik dört yıl süren kuşatmalardan sonra mağlûp edilebildi. Ardından Rao Mandlik müslüman olunca sultan tarafından kendisine Hân-ı Cihân unvanı verilerek Girnâr yakınlarında Hz Peygamber'in adına izâfeten Mustafâbâd (bugün Cûnâgerh / Junagarh) adı verilen şehrin kurulması ile görevlendirildi.

876 yılı ortalarında (1472 başları) Sultan Mahmud Şah Sumra, Soda ve Kahla gibi müslüman kabileleri itaat altına almak için Sind üzerine yürüdü. Cehaletleri yüzünden dini kurallara riayet etmedikleri söylenen bu kabileler İslâm'ı öğrenme ve onu uygulama şartını kabul ettiler. Kendi bölgesinde Mahmud Şah'ın en güçlü rakibi Çampânî Racası Rai Jai Chad idi. 887'de (1482) yapılan savaşta mağlûp olan Rai Jai muhkem Pavagadh Kalesi'ne sığındıysa da uzun süren kuşatma sonunda yenildi ve Gucerât'taki son Racpût direnişi de ortadan kalkmış oldu. Bu zaferin adına burada birçok İslâmî eserle süslenmiş olan Muhammedâbâd şehri kuruldu. Gücünün zirvesinde bulunan Mahmud Şah'ın adı hem Hindistan'da hem komşu ülkelerde saygıyla anılır hale geldi. 913'te (1507) Mısır Memlûk Sultanı Kansu Gavri ile hac yolunu ve Gucerât kıyılarını Portekizliler'e karşı korumak için iş birliği yapma yollarını aradı. Bir yıl sonra Cidde Valisi Emîr Hüseyin kumandasında hazırlanan Memlûk donanması Diu ve Mustafâbâd Valisi Melik Ayaz'la birlikte Portekiz donanmasını mağlûp etti ve donanma kumandanı Laurenço Almeida öldürüldü. Laurenço'nun babası olan Koçin'in Portekiz genel valisi Francesco Almeida yeni bir saldırı ile müttefik müslüman güçlerini yenilgiye uğrattınca Mahmud Şah Portekizliler ile anlaşma yapmak zorunda kaldı. Anlaşmaya göre Gucerât limanları ve gemilerine rahatsızlık verilmeyecek, buna karşılık Portekiz esirleri serbest bırakılacak ve gemileri de Gucerât kıyılarına serbestçe uğrayabilecekti.

Hindistan'daki diğer hânedanlar da Mahmud Şah ile anlaşma vesileleri aradılar. Handeş'in Fârûki hânedanı Gucerât'a tâbi olurken Dekken ve Mâlvâ sultanları dostluk kurdular. 1508'de Delhi Sultanı İskender Lûdî, Gucerât Sultanlığı'nı tanıyarak zengin hediyelerle bir elçilik heyeti yolladı. İran'da Safevî Sultanı Şah İsmâil Gucerât'a bir elçi gönderdiyse de Mahmud Şah bu elçi ile görüşmeden vefat etti (2 Ramazan 917 / 23 Kasım 1511).

Âdil yönetimi sayesinde halkın sevgisini kazanan Mahmud Şah döneminde Gucerât Sultanlığı en iyi zamanlarını yaşadı. Ülke içinde sosyal, ekonomik ve kültürel alanda büyük gelişmeler görülürken Memlûk ve Portekizliler'le yapılan anlaşmalarla Gucerât gemilerine milletlerarası ticaret imkânları sağlandı. Aynı zamanda mimari alandaki yatırımlarla şehircilikte hızlı ve planlı gelişmeler gerçekleştirildi; cami, türbe ve sarayların inşası edil-

diği Ahmedâbâd, Mahmudâbâd ve Muhammedâbâd şehirleri kuruldu. Ahmedâbâd yakınlarındaki Bağ-ı Firdevs ve Bağ-ı Şa'bân da Mahmud Şah zamanında yapıldı. Ülke içinde ticaretin güvenliğini sağlamak üzere yollar ve kervansaraylar inşa edildi. İlime ve ilim adamlarına gösterilen ilgi sayesinde dinî ilimlerde pek çok öğrenci yetişti. Ayrıca o dönemde İbn Hallikân'ın *Vefeyâtü'l-a'yân*'ı *Manzarü'l-İslâm* adıyla Farsça'ya çevrildi.

BİBLİYOGRAFYA :

Nizâmeddin Ahmed, *Tabakât-ı Ekberî* (nşr. B. De), Kalkûta 1935, III, 133-138, 148-154; Abdullah Muhammed b. Ömer el-Âsafî Uluğhânî, *Ẓaferü'l-vâlih bi-Muzaffer ve âlih* (nşr. D. Ross), London 1910, I, 22-31, 54-57, 88; İskender b. Muhammad Mancû, *Mir'ât-ı İskenderî* (nşr. S. C. Misra - M. L. Rahman), Baroda 1961, s. 95-99, 115-121, 134-137; Firîşte, *Gülşen-i İbrâhîmî*, Bombay 1831, II, 381-384, 387-391; Şemseddin, *Zamîme-i Me'âşir-i Maḥmûd Şâhî*, Common Wealth Relations Office (London), nr. 3841, vr. 7^b-13^b, 28^b-29^b, 37^a-b; R. S. Whiteaway, *The Rise of Portuguese Power in India 1497-1550*, London 1916, s. 115-118; Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, Ankara 1947, s. 394-397; M. Yakup Mughul, *Kanunî Devri Osmanlıların Hint Okyanusu Politikası ve Osmanlı Hint Müslümanları Münasebetleri (1517-1538)*, Ankara 1987, s. 27-44; Mohibbul Hasan, "Maḥmûd", *EP* (İng.), VI, 50-51; K. A. Nizami, "Gucerat", *DİA*, XIV, 172.

İQTİDAR HUSAIN SIDDIQUI

MAHMUD I

(محمود)

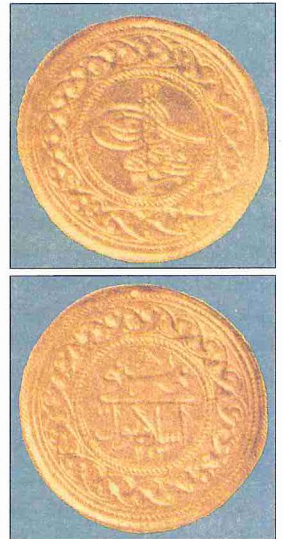
(ö. 1168/1754)

Osmanlı padişahı
(1730-1754).

3 Muharrem 1108'de (2 Ağustos 1696) Edirne'de doğdu. II. Mustafa'nın büyük oğlu olup annesi Sâliha Sultan'dır. Çocukluk yılları Edirne'de geçti, ilk eğitimi burada almaya başladı. Hocalığını Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin oğlu İbrâhim Efendi yaptı (*Anonim Osmanlı Tarihi*, s. 146). Babasının tahttan indirilmesiyle sonuçlanan (1115/1703) Edirne Vak'ası'nın ardından kardeşleriyle birlikte İstanbul'a getirildi. 1117 (1705) yılında kardeşleriyle beraber sünnet edildi (Silâhdar, II, 220). Genellikle kuyumculukla uğraştığı yirmi yedi yıl süren kafes hayatının ardından Patrona Halil İsyanı neticesinde III. Ahmed'in tahttan feragati üzerine 19 Rebîülevvel 1143'te (2 Ekim 1730) padişah oldu. Kendisine ilk biat eden amcası III. Ahmed'in devlet idaresini bizzat

eline alması ve kimseye güvenmemesi hususunda ona öğüt verdiği belirtilir (*Destârî Sâlih Târîhi*, s. 16).

I. Mahmud, hükümdarlığının ilk haftalarında âsi reislerinin taleplerini yerine getirmeye özen gösterdi. Sadece yüklü nakitlerle yetinip herhangi bir memuriyet istemeyen Patrona Halil ve yandaşları şeyhülislâmlık ve kazaskerlik görevlerine, başta yeniçeri ağalığı olmak üzere önemli ocak ağalıklarına kendi adamlarını, sadrazamlığa da Silâhdar Mehmed Paşa'yı getirttiler. Ayrıca Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa zamanında konulan bazı vergileri kaldırttılar. Âsilerin Lâle Devri'nde zevk âlemlerine mekân olan Kâğıthane ve Sâdâbâd'daki köşkleri yıkmaya istekleri de I. Mahmud tarafından kabul edildi (Subhî, s. 38). Devlet âdeti Patrona Halil'in vesayeti altına girdi ve Etmeydanı'ndaki kırk dokuzuncu cemaatin bulunduğu odadan yönetilir oldu. Bu sebeple padişah öncelikle Patrona Halil ve yandaşlarından kurtulmak istiyordu. Güvenilir adamları vasıtasıyla asker ileri gelenlerini kendi safına çekmeyi, Patrona Halil'in nüfuzunu kırmayı, ardından da onu sarayda yapılan toplantıya çağırıp ortadan kaldırarak vaziyete hâkim olmayı başardı. Bu arada Patrona Halil yanlısı binlerce Arnavut'un muhtemel ayaklanmasına karşı tedbir alındı. Birkaç ay sonra yeniçeri ve cebecilerin katılımıyla başlatılan isyan hareketi şehir halkının desteği sayesinde başarısız kaldı. Olaylara karışan yeniçerilerle Boşnaklar ve Arnavutlar İstanbul'dan uzaklaştırıldı. 29 Safer 1144'teki (2 Eylül 1731) bir başka ayaklanma girişimi de engellendi. İstanbul'da sıkı bir disiplin uygulayan padişah asayişe yönelik

Sultan
I. Mahmud'un
1143 (1778)
tarihli altın
sikkesi
(İstanbul
Arkeoloji
Müzeleri,
Teşhir
nr. 1778)